

Mesto i tretman specijalnog rata u vojnostrategijskoj misli

Tehnološka revolucija je, verovatno, kao i u mnogim drugim društvenim pojavama, jedan od uzroka što se savremena vojnostrategijska misao uzdigla na viši nivo, a s druge strane vojni faktor zauzeo značajno mesto u koncipiranju politike.

Danas gotovo nema vlade u svetu, a to naročito važi za vlade supersila, koja je u mogućnosti da bez uvažavanja vojnostrategijskih procena i uticaja vojnoindustrijskog kompleksa donese relevantne odluke. Tu svojevrstu spregu politike i vojne strategije uočavaju brojni savremeni publicisti svih profila: političari, politikolozi, sociolozi, vojni eksperti i drugi. Osim toga, u velikom broju zemalja sveta sve više je visokih vojnih funkcionera na položajima šefova država.

Analiza sadržaja vojne publicistike ukazuje da je u savremenoj nuklearnoj eri došlo do evolucije vojnostrategijske misli; da politika detanta nije ograničila nove mogućnosti i manevarski prostor za primenu politike sile, usmerene protiv slobode i nezavisnosti, pre svega zemalja nesvrstanog sveta. Zbog destruktivne moći savremenog naoružanja, nuklearnog pariteta i ravnoteže snaga, te izbegavanja direktnog sukoba između supersila i blokova specijalni rat kao sredstvo politike sile ostvaruje se kroz vidljive i nevidljive forme strategije posrednog nastupanja.

Ako se složimo s tim da je globalna strategija supersila danas u »pripremi« (jer se nuklearna i termonuklearna borbena sredstva stalno usavršavaju i gomilaju sa borbenom gotovošću za upotrebu u slučaju direktne konfrontacije), onda isto tako možemo konstatovati da je strategija specijalnog rata (kao deo globalne strategije) »već u izvršenju« prikriveno ili otvoreno u ekonomskim, političkim, ideološkim, naučnim, naučnotehničkim, prosvetnim, kulturnim i drugim vrlo razvijenim odnosima međuzavisne i složene međunarodne zajednice.

S obzirom na to da se već duže vreme interesujem za specijalni rat, izvršio sam i skromniju analizu sadržaja nekih materijala i udžbenika¹ radi toga da bih utvrdio kakvo je mesto i tretman u njima dobio. Na osnovu istraživanja došao sam do saznanja, da specijalni

¹ Osnovi opštenarodne odbrane SFRJ, izd. *Narodne armije*, Beograd 1977. god.

rat nije ni kvalitativno ni kvantitativno tretiran na način kako to zahtevaju procene i stavovi, pri čemu posebno mislim na Zaključke 82. sednice Predsedništva SFRJ, od 22. juna 1977. godine, knjigu generala armije Nikole Ljubičića *Opštenarodna odbrana — strategija mira*, izjave naših najviših državnika i partijskih funkcionera, spoljnopolitičku aktivnost Jugoslavije, kao i praksu u odbrani i bezbednosti zemlje.

U studiji *Opštenarodna odbrana — strategija mira* general Ljubičić je izvršio analizu strategije specijalnog rata i objasnio sredstva, oblik, metod i ciljeve ove vrste savremenog rata. U vezi s tim, između ostalog, konstatovano je da se specijalni rat vodi protiv politike nesvrstanosti, ne zato što su nesvrstane zemlje vojnički slabe, već što se »bore protiv imperijalizma i hegemonije svih vrsta i eksploatacije u nepravednom svijetskom ekonomskom poretku«. S obzirom na to da autor zaključuje »da su se reakcionarne snage u svijetu opredjelile za specijalni rat kao za rat sadašnjosti i budućnosti«, proističe obaveza da specijalni rat kao svojevrsni oblik i metod agresije u savremenim međunarodnim odnosima mora dobiti i u našim doktrinarnim dokumentima adekvatnije mesto i tretman.

U Zaključcima 82. sednice Predsedništva SFRJ, koje je na predlog Saveta za narodnu odbranu razmatralo aktuelne aspekte specijalnog rata protiv SFRJ, stoji: »S obzirom na razmere, metode i ciljeve specijalnog rata koji određene reakcionarne i hegemonističke snage iz inostranstva u sprezi sa unutrašnjim neprijateljem organizovano i sistematski vode protiv socijalističke, samoupravne i nesvrstane Jugoslavije, potreban je stalan, još organizovaniji i odgovorniji rad svih subjekata društva u preduzimanju aktivnosti i mera koje će onemogućiti svaki pokušaj spoljnih i unutrašnjih neprijateljskih snaga da ugroze tekovine revolucije i socijalističke izgradnje«. U istom dokumentu, takođe, stoji »da će specijalni rat biti utoliko više primenjivan ukoliko manje bude mogućan i svrsishodan opšti svetski ili lokalni rat«, zbog čega se oseća potreba »dugoročne i tekuće ekonomske i socijalne politke i političke akcije u svim sredinama i svim društvenim delatnostima, kao najsigurnije brane svim oblicima ugrožavanja našeg društva«.

Nasuprot takvom tretmanu specijalnog rata, još uvek su se zadržali anahroni pogledi. Tako, na primer, u pomenutom udžbeniku na stari način razmatraju se vrste ratova koji bi mogli biti nametnuti Jugoslaviji. Polazi se, naime, od pretpostavke da su moguće dve vrste rata: 1) lokalni i 2) svetski rat i tri oblika agresije (u lokalnom ratu: agresija s ograničenim ciljem i radikalnim ciljem, i agresija u okviru

svetskog rata). S druge strane, specijalni rat se shvata samo kao »početni period rata«, ili se čak izjednačava sa »krizom«, a sama agresija deli se na početni period rata, munjevite operacije i uspostavljanje vojne okupacije. Po mom mišljenju specijalni rat nije adekvatno protumačen ni sa stanovišta pojma agresije. Svima je, naime poznato da je agresija složen fenomen i teorijski pojam, kao i savremena pojava s kojom se u raznim oblicima svakodnevno susrećemo.

Ukoliko polazimo od stavova Ustava SFRJ, naše nesvrstane i nezavisne spoljne politike i doslednosti, zauzetih stavova u OUN i na međunarodnim skupovima, čini se da pojam i vrste agresije ne možemo definisati samo sa stanovišta objektivnih kriterijuma — flagraantne upotrebe nasilja otpočinjanjem oružane borbe. Jer, konačno, i u Ujedinjenim nacijama vođena je duga rasprava, od 1950. do 13. decembra 1974. godine, dok je u Generalnoj skupštini konsenzusom usvojena definicija agresije.²

Iako usvojena definicija obuhvata sedam oblika aktivnosti koji se mogu smatrati agresijom, ima mišljenja da ona nije na približno sveobuhvatna, a osim toga i njena primena ima dosta slabosti. Jedna od najvećih slabosti jeste u tome što Savet bezbednosti treba da potvrdi da li neki od usvojenih oblika definisane agresije to u stvarnosti i jeste ili nije. Poznate su nam, međutim, slabosti i neefikasnost u radu Saveta bezbednosti i pravo velikih sila na veto.

Dakle, zbog razloga koje sam u raspoloživom vremenu za diskusiju istakao, čini se da je neophodno da se problem specijalnog rata sagleda u svoj svojoj širini i konsekvencama za odbranu i bezbednost zemlje i da se jedinstveno tretira u našoj teoriji i praksi.

² »Agresija je upotreba oružane sile od strane jedne države protiv suvereniteta, teritorijalne celine i političke nezavisnosti druge države, odnosno *ma koji drugi način koji nije u saglasnosti sa Poveljom UN*« (podvukao autor). U definiciji se zatim nabrajaju agresivna dela: 1) invazija ili napad oružanih snaga jedne države na teritoriju druge države, ili svaka vojna okupacija, makar i privremena, koja proiđe iz takve invazije ili napada ili aneksije teritorije ili dela teritorije druge države upotrebom sile; 2) bombardovanje teritorije neke države ili upotreba ma kog oružja od strane jedne države protiv druge države; 3) blokada luka ili obala jedne države od strane oružanih snaga druge države; 4) napad oružanih snaga jedne države na kopnene, pomorske ili vazdušne snage, pomorsku ili vazduhoplovnu flotu druge države; 5) upotreba oružanih snaga jedne države koja se sa pristankom zemlje prijema nalaze na teritoriji ove poslednje protivno uslovima predviđenim u sporazumu, odnosno ostajanje tih snaga na teritoriji zemalja prijema i posle isteka sporazuma; 6) radnje jedne države koja svoju teritoriju stavi na raspolaganje drugoj državi da bi je ova iskoristila za izvršenje akta agresije protiv treće države i 7) upućivanje od strane, odnosno u ime jedne države oružanih bandi, grupa, neregularnih vojnika ili najamnika, koji protiv druge države vrše akt oružane sile *toliko ozbiljan* (podvukao autor) ga se izjednačava sa gore pobrojanim aktima, odnosno značajno učešće jedne države u tome.